

Zadržavanje u pritvoru

*Izvod iz 26. Općeg izvješća,
objavljen 2017. godine*

1. Uvod

52. U mnogim evropskim zemljama, problem stalne prenapučenosti u zatvorima, sa svim svojim izazovima, u velikoj mjeri se pripisuje visokom postotku pritvorenika među općom zatvorskom populacijom (tj. zatvorenika koji su zadržani na osnovu sudskog naloga i još uvijek čekaju na suđenje ili nisu osuđeni konačnom pravovaljanom presudom). Međutim, to nije jedini razlog zbog koga Odbor tijekom svojih posjeta posvećuje veliku pažnju pritvorenicima. Temeljem iskustva Odbora, pritvorenici se suviše često drže u oronulim i prenapučenim ćelijama i u velikom broju slučajeva borave u osiromašenom režimu. U nekoliko izvješća o posjetama, Odbor se uvjerio da su uvjeti boravka pritvorenih osoba u posjećenim ustanovama potpuno neprihvatljivi i lako se mogu smatrati nehumanim i ponižavajućim. Pored toga, pritvorenicima se često uvode različite vrste ograničenja (posebice u svezi sa kontaktima sa vanjskim svijetom), a u nekoliko zemalja, određeni pritvorenici se drže u samici temeljem sudbenoga naloga (ponekad i u duljem vremenskom periodu).

Odbor također želi naglasiti da zadržavanje u pritvoru za pojedinca može imati teške psihološke učinke - stope samoubojstava među pritvorenicima mogu biti nekoliko puta veće od stope prisutne kod osuđenih zatvorenika¹ – kao i druge ozbiljne posljedice, kao što je prekid obiteljskih veza ili gubitak zaposlenja ili smještaja.

53. U regionu zemalja Vijeća Europe, čini se da se učestalost i trajanje zadržavanja u pritvoru u praksi u velikoj mjeri razlikuje od zemlje do zemlje, pri čemu se postotak pritvorenih zatvorenika u općoj zatvorskoj populaciji kreće u rasponu od 8% do 70%. U prosjeku, oko 25% svih zatvorenika u regionu zemalja Vijeća Europe se nalazi u pritvoru. Glede stranih državljana koji su zadržani u pritvoru, ta srazmjera je značajno veća i u prosjeku iznosi oko 40% od ukupnog broja zatvorenih stranih državljana.²

Zbog svoje nametljive prirode, te imajući u vidu princip pretpostavke nevinosti, temeljno pravilo je da se pritvor primjenjuje samo kao mjera u krajnjem slučaju (*ultima ratio*). Trebalo bi da se izriče na najkraće moguće vrijeme i da se temelji na procjeni rizika od izvršenja novog kazneog djela, od bjekstva, od utjecaja na dokaze ili svjedoke ili ometanja pravde na neki drugi način.³ Osim toga, pri ocjeni proporcionalnosti mjere treba pažljivo uzeti u obzir prirodu i težinu kaznenog djela za koje je osoba osumnjičena.

¹ Godišnja kaznena statistika Vijeća Europe, SPACE I - Zatvorska populacija, Anketa 2015, PC-CP (2016) 6, 15. prosinac 2016. godine, tabele 5.1 i 13.1.

² Godišnja kaznena statistika Vijeća Europe, SPACE I - Zatvorska populacija, Anketa 2015, PC-CP (2016) 6, 15. prosinac 2016. godine, tabele 4 i 5.1.

³ Vidjeti članke 5(1)(c) i 5(3) Europske konvencije o ljudskim pravima i relevantnu sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava, kao i Bijelu knjigu o prenapučenosti zatvora, Odbor Vijeća Europe o problemima kriminala (CDPC), PC-CP (2015) 6 rev. 7, stav 62.

Po mišljenju Odbora, princip da je pritvor potrebno odrediti samo kao krajnje sredstvo podrazumijeva na prvom mjestu da se mjere koje ne uključuju lišavanje slobode primjenjuju što je više moguće. To zahtijeva dostupnost širokog raspona mjera, kao što je uvjetno ukidanje pritvora u prethodnom postupku, kaucija, kućni pritvor, elektronsko praćenje, obveza štovanja određenih naloga, sudbeni nadzor, oduzimanje putovnice itd. Takav raspon alternativnih mjera također treba razmotriti i za strane državljane, a činjenica da takva osoba nije državljanin ili žitelj države, odnosno da nema nikakvih drugih veza s tom državom, ne treba, sama po sebi, biti dovoljna da se zaključi da postoji opasnost od bjekstva.⁴

2. Pritvor u zatvorskim ustanovama

54. Programi prijema i uvođenja u zatvoreno okruženje igraju važnu ulogu za osobe koje se nalaze u pritvoru i koje ulaze u zatvorski sustav. Ako se pravilno provedu, omogućit će zatvorskom osoblju da obavi individualnu procjenu rizika i potreba, uključujući identifikaciju onih koji su u najvećem riziku od samopovređivanja, i u izvjesnoj mjeri oslobodiće anksioznosti sve novoprimitljene zatvorenike. Osim toga, oni će pružiti priliku za upoznavanje zatvorenika sa načinom rukovođenja zatvorom, uključujući režim i dnevnu rutinu, kao i osigurati mogućnost da kontaktiraju sa svojom obitelji. Za tu svrhu zatvorenicima je potrebno osigurati usmene informacije i sveobuhvatnu informativnu brošuru prevedenu na više odgovarajućih jezika. Posebnu pozornost treba posvetiti tome da osobe koje sa poteškoćama u čitanju i pisanju, kao i strani državljani koji ne razumiju jezik kojim govori osoblje, razumiju pružene informacije.

S obzirom na jak utjecaj koji prvi boravak u zatvoru može imati na određenu osobu, može se razmotriti proširenje gore pomenutog programa uvođenja na period od nekoliko dana kako bi se novoprimitljenim zatvorenicima omogućilo da bolje apsorbiraju predstavljene informacije. Ako se takav program uvođenja u zatvoreno okruženje ne provede pravilno, zatvorenici će se osloniti na druge zatvorenike kako bi od njih saznali sve o režimu i pravilima, što vrlo lako može dovesti do toga da se određeni zatvorenici postave u superiornu poziciju.

Iskustvo Odbora pokazuje da u nekim zemljama programi prijema i uvođenja mogu trajati nekoliko tjedana, a režim koji se primjenjuje na zatvorenike koji prolaze kroz takve programe može biti vrlo ograničavajući, te ponekad dovesti i do izolacije u ćeliji samici. Odbor smatra da novoprimitljene zatvorenike treba rasporediti u obične smještajne jedinice što je prije moguće, nakon procjene rizika i potreba na prijemu. Osim toga, uvjeti za novoprimitljene zatvorenike ne trebaju biti takvi da dovedu do dugotrajnog smještaja u režimu samice. Nadalje, pored aktivnosti vezanih za uvođenje u režim, od samog početka perioda uvođenja u režim potrebno je osigurati najmanje jedan sat vježbanja na otvorenom tijekom dana.⁵

⁴ Vidjeti pravilo 13.2 Preporuke CM/Rec(2012)12 Komiteta ministara za države članice u vezi sa stranim zatvorenicima.

⁵ Vidjeti i stav 68 o maloljetnicima.

55. Većina zemalja propisuje razdvajanje pritvorenika i osuđenih zatvorenika, kako je propisano Europskim zatvorskim pravilima (pravilo 18.8) i drugim međunarodnim instrumentima.⁶ Europska zatvorska pravila (pravila 18.9 i 101) također dozvoljavaju izuzetke u tom pogledu kako bi se pritvorenima omogućilo da učestvuju u zajedničkim organiziranim aktivnostima sa osuđenim zatvorenima, dok su ove dvije kategorije zatvorenika obično odvojene tijekom noći.

U nekim zemljama postoje načini na koje se organiziraju zajedničke aktivnosti za pritvorenike i osuđene zatvorenike, u kojima se ove dvije kategorije ponekad smještaju u iste ćelije/jedinice. Po mišljenju Odbora, omogućavanje pritvorenima da sudjeluju u organiziranim aktivnostima zajedno sa osuđenim zatvorenima je nedvojbeno bolje od ograničavanja pritvorenika na boravak u ćeliji u trajanju do 23 sata dnevno, u duljem vremenskom periodu, što je trenutačno slučaj u mnogim zemljama članicama Vijeća Europe. Međutim, potrebno je uložiti napore na smještaju pritvorenika odvojeno od osuđenih zatvorenika. U stvari, Odbor daje prednost tome da se pritvorenima osigura zadovoljavajući program aktivnosti, a da su istodobno uvijek odvojeni od osuđenih zatvorenika, uz puno poštivanje načela pretpostavke nevinosti. Takvo razdvajanje štiti pritvorenike koji po prvi put ulaze u zatvorsku sredinu i koji mogu biti nevini, od potencijalnog kriminalnog utjecaja osuđenih zatvorenika. S tim u vezi, važnost procjene rizika i potreba svih osoba koje ulaze u zatvor, kako je opisano u stavu 54, ne može biti pre-naglašena, kao što nije pravilno miješati pritvorenike koji su po prvi put u pritvoru sa velikim brojem drugih osoba koje su u zatvoru po drugi put ili više.

56. Tijekom svojih brojnih posjeta, Odbor je utvrdio da su pritvorenici često morali dijeliti ćelije koje su imale manje od 3 m² životnog prostora po osobi (a ponekad čak i manje od 2 m²). Pored toga, ćelije nisu uvijek bile opremljene shodno broju pritvorenika koji je u njih smješten. Na primjer, zatvorenici su bili prisiljeni spavati na dušecima postavljenim izravno na pod ili su čak morali dijeliti krevete i spavati u smjenama. Između ostalog, to dovodi do potpunog nedostatka privatnosti i može znatno povećati napetost među zatvorenima. Takve nepodnošljive uvjete, koji mogu trajati mjesecima ili čak godinama, često pogoršava činjenica da pritvorenici moraju provoditi većinu vremena u svojoj ćeliji jer je režim organiziranih aktivnosti često veoma ograničen za ovu kategoriju zatvorenika (sa ovim u vezi, vidjeti stav 58).

Prema mišljenju Odbora, *minimalni* standardi za osobni životni prostor u zatvorskim ustanovama trebaju iznositi 6 m² za jednokrevetnu ćeliju i 4 m² po zatvoreniku u višekrevetnoj ćeliji (isključujući sanitarne prostorije).⁷ Životni prostor manji od 4 m² znatno povećava rizik od kršenja članka 3 Europske konvencije o ljudskim pravima. U tom kontekstu, u nedavnoj presudi Velikog vijeća Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Muršić protiv Hrvatske*⁸ Sud je naveo da "[kada] je osobni prostor koji je na raspolaganju po pritvoreniku u višekrevetnoj zatvorskoj jedinici manji od 3 m² podne površine, nedostatak osobnog prostora smatra se toliko ozbiljnim da se javlja jaka pretpostavka kršenja članka 3. [...] U slučajevima kada se radi o zatvorskoj ćeliji veličine između 3 i 4 kvadratna metra osobnog prostora po zatvoreniku, faktor prostora ostaje vrlo važan faktor u procjeni suda o adekvatnosti uvjeta pritvora."

57. Odbor također želi ponoviti da je potrebno uložiti maksimalne napore na ukidanju prakse smještaja pritvorenih osoba u spavaonicama i da se krene prema smještaju u ćelijama za mali broj pritvorenika. U idealnom slučaju, pritvorenike (kao i osuđene zatvorenike) treba smjestiti u jednokrevetne ćelije, osim u situacijama kada je bolje da dijele smještaj za spavanje.⁹

⁶ Vidjeti, na primjer, članak 10(2)(a) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i pravilo 11(b) Standardnih minimalnih pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenima (*pravila Nelsona Mandele*).

⁷ 25. Opće izvješće o aktivnostima Komiteta (CPT/Inf(2016)10), stav 84.

⁸ *Muršić protiv Hrvatske* [VV], br. 7334/13, 20. listopada 2016. godine

⁹ Vidjeti također pravila 18.5 i 96 Europskih zatvorskih pravila.

58. Od početka svojih aktivnosti početkom devedesetih godina, Odbor je naglašavao presudnu važnost odgovarajućeg programa aktivnosti za zatvorenike, uključujući i one koji su u pritvoru. U tom pogledu, ozbiljno brine činjenica da u značajnom broju zemalja tek treba sprovesti konkretne preporuke Odbora u vezi sa režimom za pritvorene osobe. Iako se priznaje da organiziranje aktivnosti u pritvorskim jedinicama zatvora u kojima postoji vjerojatnoća velikog protoka osoba lišenih slobode predstavlja posebne izazove, neprihvatljivo je zatvarati pritvorenike u ćelije i do 23 sata dnevno i ostavljati ih prepuštene same sebi mjesecima ili čak godinama.

Odbor poziva zatvorska tijela zainteresiranih zemalja da osmisle i provedu sveobuhvatni režim vanćelijskih aktivnosti. Cilj treba biti da se omogući pritvorenima (kao i osuđenim zatvorenima) provođenje razumnog dijela dana (tj. osam ili više sati) izvan svojih ćelija, angažiranih u svrsishodnim aktivnostima različite prirode (rad, poželjno je da takav rad prati stručno osposobljavanje¹⁰, obrazovanje, sport, rekreacija/druženje). Što je dulji period pritvora, to bi režim trebao biti raznovrsniji. Svim zatvorenima, bez izuzetka, mora se ponuditi najmanje jedan sat vježbanja na otvorenom tijekom dana, u odgovarajućim objektima.

59. Što se tiče kontakta sa vanjskim svijetom, Odbor smatra da bi pritvorenima načelno trebalo dozvoliti komunikaciju sa obitelji i drugim osobama (prepiska, posjete, telefon) na isti način kao i osuđenim zatvorenima.¹¹ Sve osobe lišene slobode trebaju uživati pravo posjete najmanje jedan sat svake sedmice i imati pristup telefonu najmanje jednom tjedno (pored kontakata sa svojim odvjetnicima). Osim toga, korištenje suvremene tehnologije (kao što su besplatne usluge internet kontakta (*Voice over Internet Protocol (VoIP)*)) mogu pomoći zatvorenima da održavaju kontakt sa svojim obiteljima i drugim osobama.

60. U nekim zemljama, Odbor je primijetio da se, shodno pravilima koja se primjenjuju, nameću određena ograničenja za sve pritvorenike u okviru određene politike rada, kao na primjer, potpuna zabrana telefonskih poziva, posjeta ili obaveza primanja posjeta samo u zatvorenim uslovima (tj. uz staklenu pregradu). Po mišljenju Odbora, primjena takvih ograničenja na sve pritvorenike je neprihvatljiva; svako se ograničenje mora zasnivati na detaljnoj pojedinačnoj procjeni rizika koji zatvorenici mogu predstavljati.

61. Pored toga, u određenom broju zemalja, pritvorenici su obvezni zatražiti odobrenje od sudije ili tužitelja za svaku posjetu posebno. U tom smislu, Odbor smatra da bi pritvorenici trebali imati pravo da primaju posjete (i telefoniraju) kao stvar principa, a ne da to bude predmet dobijanja ovlaštenja od sudskog organa. Svako odbijanje da se dozvole takvi kontakti u određenim slučajevima treba posebno opravdati potrebom istrage uz odobrenje sudskog organa i primenjuje se u određenom vremenskom periodu. Ako se smatra da postoji stalan rizik od tajnog dogovaranja, određene posjete (ili telefonski pozivi) mogu se pratiti.

62. Odbor je u više navrata nailazio na situacije u kojima su sudski organi u interesu tekuće kaznene istrage izricali pritvorenima ograničenja sa dalekosežnim posljedicama. Takva ograničenja mogu dovesti do potpune zabrane kontakta sa vanjskim svijetom (osim sa braniteljem) u kombinaciji sa odvajanjem od svih ostalih zatvorenika, što dovodi do toga da se zatvorenici drže u određenom periodu pod uvjetima koji su ekvivalentni boravku u samici.

¹⁰ Potrebno je dodati, međutim, da će, prema pravilu 100.1 Europskih zatvorskih pravila, "zatvorenima kojima nije suđeno biti ponuđena mogućnost da rade, ali se neće zahtijevati od njih da rade".

¹¹ Vidjeti pravilo 99 Europskih zatvorskih pravila.

Odbor priznaje da u pojedinačnom slučaju može postojati opravdanje za držanje datog pritvorenika odvojeno od nekih drugih zatvorenika, ili u još izuzetnijim okolnostima, od svih zatvorenika, kao i za ograničenje kontakta pritvorenika sa vanjskim svijetom. Međutim, po mišljenju Odbora, polazna točka za određivanje režima za pritvorenike mora biti pretpostavka nevinosti i načelo da se zatvorenici ne smiju izlagati većim ograničenjima od onih koja su neophodna za njihovo zatvaranje bez rizika i adekvatno zadovoljavanje interesa pravde. Svako ograničenje treba biti minimalno i trajati što je moguće kraće. Bez obzira na okolnosti, ograničenja nikada ne treba primjenjivati s ciljem vršenja pritiska na osobe koje se nalaze u pritvoru da surađuju sa pravosudnim sustavom. Smještaj u samicu (ili u uvjete koji u praksi to predstavljaju) primjenjuje se samo u izuzetnim situacijama, kada postoje izravni dokazi o ozbiljnoj prijetnji za pravosudni postupak ukoliko predmetna osoba stupi u vezu sa određenim osobama ili uopće sa drugim osobama.

63. Odluke o nametanju ograničenja opisanih u prethodnom stavu treba uobičajeno donijeti kada se pritvorenik pojavi na sudu i one podliježu žalbi u posebnom postupku. Pisana odluka treba sadržati obrazloženje za svako ograničenje koje je nametnuto i treba je uručiti predmetnom zatvoreniku i/ili njegovom/njenom branitelju. Nadležni sud mora preispitati izrečena ograničenja u više navrata, kako bi se utvrdilo postoji li stalna potreba za njima. Što se dulje ograničenje nameće zatvoreniku u pritvoru, to bi rigorozniji trebao biti test kojim se utvrđuje je li mjera neophodna i srazmjerna.

64. Materijalni uvjeti i režimi pritvora za osobe lišene slobode koje se nalaze u samici moraju ispunjavati standarde koje propisuje Odbor;¹² posebice treba zatvorenicima osigurati odgovarajući kontakt sa ljudima tijekom trajanja mjere, a zatvorska tijela trebaju uložiti maksimalne napore na ublažavanju potencijalno štetnih efekata samice na predmetnog zatvorenika.

3. Maloljetnici u pritvoru

65. U načelu, primjedbe koje su navedene u prethodnim odjeljcima odnose se i na maloljetnike. Međutim, prema mišljenju Odbora, postoji niz specifičnih standarda koje treba uzeti u obzir prilikom postupanja sa maloljetnicima u pritvoru. Ovi standardi su detaljnije navedeni u 24. Općem izvješću o aktivnostima Odbora¹³. Radi lakšeg upućivanja, Odbor želi podsjetiti na neke ključne aspekte koji zaslužuju posebnu pozornost.

66. Prije svega, općeprihvaćeno je pravilo da se u svim akcijama koje se tiču maloljetnika njihovi najbolji interesi moraju primarno razmotriti i njihovo lišavanje slobode treba biti mjera koja se primjenjuje u najkraćem mogućem vremenskom periodu.¹⁴

67. Nadalje, Odbor smatra da pritvorene maloljetnike, koji su osumnjičeni (ili osuđeni) za kazneno djelo, u pravilu ne treba držati u ustanovama za odrasle, već u objektima koji su posebno osmišljeni za osobe iz ove starosne grupe, koji nude nezatvorsko okruženje i režim prilagođen njihovim specifičnim potrebama, te sa osobljem koje je obučeno za rad sa maloljetnicima.

Nažalost, u mnogim zemljama članicama Vijeća Europe, praksa je da se maloljetnici, a posebice oni u pritvoru, često zadržavaju u zatvorima za odrasle. Odbor priznaje da se u takvim slučajevima maloljetnici danas obično smještaju odvojeno od odraslih, često u određenoj namjenskoj jedinici.

¹² 21. Opće izvješće o aktivnostima Odbora (CPT/Inf(2011)28), stavovi 53-64.

¹³ Vidjeti stavove 96 do 132 CPT/Inf(2015)1 (Maloljetnici lišeni slobode prema kaznenom zakonodavstvu).

¹⁴ Vidjeti članove 3 i 37.b Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i pravila 5 i 10 Europskih pravila za maloljetne počinitelje; vidjeti također pravilo 13.1 Standardnih minimalnih pravila Ujedinjenih naroda za upravljanje maloljetničkim pravosuđem (*Pekinška pravila*), pravilo 17 Pravila Ujedinjenih naroda za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (*Havanska pravila*) i Smjernice za 2010. godinu Komiteta ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci.

Pored toga, posljednjih godina su ostvarena značajna poboljšanja materijalnih uvjeta u jedinicama za maloljetnike.

Međutim, u nekim zemljama režim koji se nudi maloljetnim pritvorenicima u zatvorima za odrasle i dalje ostavlja mnogo prostora za poboljšanje, naročito u pritvorskim ustanovama koje smještaju mali broj maloljetnika (posebno maloljetnica). U nekoliko navrata, Odbor je primijetio da je samo jedan maloljetnik bio pritvoren u datoj ustanovi ili jedinici. S tim u vezi, Odbor priznaje da može postojati argument u korist maloljetnika koji učestvuju u vanćelijskim aktivnostima sa određenim odraslim zatvorenicima, pod strogim uvjetom da postoji odgovarajući nadzor osoblja. Ovo takođe može biti od koristi kako bi se izbjegla situacija *de facto* odvajanja predmetnog maloljetnika u ćeliju samicu.

68. Kao što je Odbor do sada u više navrata navodio, iako je nedostatak svrsishodnih aktivnosti štetan za svakog zatvorenika, taj nedostatak je posebno štetan za maloljetnike jer oni imaju posebnu potrebu za fizičkom aktivnošću i intelektualnom stimulacijom. Maloljetnicima u pritvoru treba ponuditi sveobuhvatni program vanćelijskih aktivnosti prilagođenih uzrastu, kao što su obrazovanje, sport, stručno osposobljavanje i rekreativne aktivnosti. Tjelesni odgoj trebao bi predstavljati važan dio tog programa. Maloljetnicima je takođe potrebno ponuditi najmanje dva sata vježbanja na otvorenom svakoga dana, od momenta kada stignu u pritvorsku ustanovu. Kao što je već pomenuto u stavu 58 i odnosi se na sve pritvorenike, što je dulji period pritvora, aktivnosti koje su u ponudi trebaju biti raznovrsnije.

4. Zadržavanje u pritvoru u ustanovama za sprovođenje zakona

69. Odbor izražava ozbiljne rezerve u vezi sa praksom primijećenom u određenom broju zemalja kada se odlukom suda osobe zadržavaju u pritvoru u ustanovi za sprovođenje zakona nakon isteka zakonskog roka za policijski pritvor, odnosno za prebacivanje u pritvor ili zatvor ili pak vraćanje osoba iz pritvora u ustanovu za primjenu zakona zbog sprovođenja istražnih radnji.

Takvi periodi boravka mogu trajati nekoliko dana ili tjedana, a ponekad i dulje. Obično se događa da pritvorene osobe ostaju u ustanovi za sprovođenje zakona nakon sudskog saslušanja ili se vraćaju iz pritvora u ustanovu za sprovođenje zakona zbog vođenja istražnih radnji, na zahtjev službenika za sprovođenje zakona koji je odgovoran za kaznenu istragu. U nekim slučajevima kašnjenje u prebacivanju osobe iz ćelije u policijskoj stanici u pritvor objašnjava se logističkim preprekama za organiziranje pratnje ili nedostatkom prostora za smještaj u pritvoru (zbog ozbiljne prenapučenosti).

70. Odbor podsjeća da, u načelu, pritvorenike ne treba držati u ustanovama za sprovođenje zakona;¹⁵ takvi objekti nisu napravljeni za dulji period boravka. Osim toga, produljeni pritvor u prostorijama agencija za sprovođenje zakona povećava rizik od zastrašivanja i zlostavljanja predmetne osobe od strane službenika za sprovođenje zakona koji se bave kaznenim istragama. Prema tome, osobe koje se nalaze u policijskom pritvoru treba što prije prebaciti u zatvorski pritvor.

Osim toga, povratak pritvorenika u prostorije organa za sprovođenje zakona treba zatražiti i odobriti samo u vrlo izuzetnim okolnostima, kada je to apsolutno neizbježno iz određenih razloga, i to na što je moguće kraće vrijeme. Potrebno je da takav povratak u svakom slučaju bude predmet izričitog odobrenja tužitelja ili sudije. Po pravilu, takve zatvorenike ne treba zadržavati preko noći u ustanovama za sprovođenje zakona. Očigledno je da slučajeve kada se pritvorenik vraća u ustanovu za sprovođenje zakona treba propisno zabilježiti (i u pritvoru i ustanovi za sprovođenje zakona) i da predmetni zatvorenik nakon ponovnog prijema u zatvorski pritvor treba ponovo proći zdravstveni pregled (vidjeti stav 72). Ako je neophodno dodatno ispitivanje u policiji, poželjnije je puno da se ono izvrši u zatvorskom pritvoru, umjesto da se predmetni pritvorenik ponovo vraća u ustanovu za sprovođenje zakona.

¹⁵ Vidjeti i pravilo 10.2 Europskih zatvorskih pravila.

5. Zadržavanje u pritvoru i zdravstvena skrb

71. Iz iskustva Odbora se zna da pritvorske jedinice u zatvoru nemaju uvijek sistem zdravstvene skrbi koji može pružiti medicinske tretmane (uključujući preventivno i specijalizovano liječenje) i skrb ili psihološku pomoć i fizioterapiju, u uvjetima ekvivalentnim onima koje uživaju pacijenti u zajednici.

U tom smislu, Odbor smatra da sve pritvorene osobe, bez obzira na njihov pravni status i mjesto u kojem se zadržavaju, trebaju imati efektivan pristup zdravstvenim uslugama. Pored toga, pritvorenicima treba u načelu omogućiti da se konsultiraju i liječe kod svog liječnika (podrazumijeva se da se to može izvršiti i o vlastitom trošku).¹⁶

72. Odbor je više puta naglasio značaj liječničkog pregleda novoprimljenih zatvorenika, posebice u ustanovama koje predstavljaju točke ulaska u zatvorski sustav. Takav pregled je od suštinskog značenja, posebice s ciljem sprečavanja samoubojstava i širenja prenosivih bolesti (kao što su tuberkuloza, hepatitis B/C, HIV). Zdravstvene službe u zatvoru također mogu značajno doprinijeti sprečavanju zlostavljanja tijekom perioda neposredno prije smještanja u zatvor, odnosno kad su osobe u nadležnosti organa za sprovođenje zakona, putem sustavnog i pravovremenog evidentiranja povreda i, kada je to potrebno, pružanja informacija nadležnim organima.¹⁷

Svakog novoprimljenog pritvorenika potrebno je intervjuirati i liječnički pregledati što je prije moguće, najkasnije 24 sata nakon prijema, a pregled obavlja liječnik (ili kvalificirana medicinska sestra koja podnosi izvješće liječniku), pod uvjetima koji garantiraju medicinsku povjerljivost. S tim u svezi, posebnu pozornost treba posvetiti posebnim potrebama ranjivih grupa kao što su maloljetnici, starije osobe, osobe ovisne o supstancama i osobe sa duševnim smetnjama.

73. Iz iskustva Odbora poznato je da se medicinsko liječenje koje je započelo u zajednici ponekad prekida kada se osoba pritvara i smjesti u zatvor. Slično tome, liječenje se povremeno prekida kada se zatvorenik otpusti ili premjesti iz jedne ustanove u drugu. U nekim zemljama, Odbor je primijetio da se liječenje koje zahtijeva dugotrajnu posvećenost ne pruža pritvorenicima zbog kratkog ili neizvjesnog perioda pritvora. Takav pristup je u suprotnosti sa dužnošću države da pruža skrb osobama koje su lišene slobode. Odbor smatra da se moraju poduzeti neophodne mjere kako bi se osigurala stalna skrb nakon prijema u zatvor ili otpusta iz zatvora, kao i nakon premještanja iz jedne kaznene ustanove u drugu.

Konkretno, glede novoprimljenih pritvorenika koji su ovisni o supstancama, potrebno je posvetiti posebnu pozornost simptomima apstinencije koji se javljaju usljed zlouporabe narkotika, lijekova ili alkohola, a supstitucijsku terapiju koja je započela prije njihovog prijema u zatvor treba nastaviti i u zatvoru.¹⁸

¹⁶ Vidjeti takođe stav 37 Preporuke Rec(2006)13 Komiteta ministara državama članicama o korištenju pritvora, uvjetima u kojima se pritvor odvija i osiguranju zaštitnih mjera protiv zlouporabe.

¹⁷ Za više detalja, pogledati stavove 71 do 84 u 23. Općem izvješću o aktivnostima Odbora (CPT/Inf(2013)29).

¹⁸ Vidjeti i Svjetsku zdravstvenu organizaciju (SZO) Evrope, Statusni dokument o zatvorima, narkoticima i smanjenju povređivanja, svibanj 2005. godine, dostupan na internet adresi: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0006/78549/E85877.pdf.